

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

Çocuk Edebiyatı Yazarı Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Dört Kardeşiler Adlı Öykü Kitaplarının Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi

Evaluation of Children's Literature Writer Gülten Dayıoğlu's Story Books Named Fadiş and Dört Kardeşiler in Terms of Readability

Serdar Bulut* - Nurşah Bilgiç**

Abstract: Reading habit in children is an important achievement to ensure that children enjoy the books they read. Children who are introduced to books since infancy also increase their habit of reading books in later periods, and this has a positive impact on children's intelligence capacity and language-speech skills. The books that children read should be books that appeal to their age level. One of the applications that aims to measure the suitability of children's books for the age level of children is to examine the readability levels of the relevant books. Readability studies in Turkey started with Ateşman's (1997) article in 1997. As a result of his investigations, Ateşman concluded that Flesch's readability formula is the formula closest to Turkish. After Ateşman (1997), Çetinkaya-Uzun (2010) and Bezirci-Yılmaz's (2010) New Readability formulas also contributed to readability studies.

In this study, the readability of the story books 'Fadiş' and 'Dört Kardeşiler' by Gülten Dayıoğlu, one of the most important writers of children's literature, who raised three generations in Turkey with her works, was examined. Within the scope of the readability analysis, the researcher determined the number of syllables, words and sentences in the story. The data obtained was obtained through document review, one of the qualitative research methods. These stories were analyzed based on Ateşman's readability formulas. While making the analyses, a total of 1500 words from Gülten Dayıoğlu's works called 'Fadiş' and 'Dört Kardeşiler' were taken as basis, and the number of syllables in each word and the total number of sentences in the examined section were calculated. In addition, 500 words from the beginning, 500 from the middle and 500 from the end were examined separately and the number of syllables and sentences were determined. Conjunctions 'de, da, ki, ve, ile, or' and question suffixes were not included in this determination.

* Sorumlu Yazar: Prof. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Corresponding Author: Prof. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education

ORCID 0000-0001-6286-4873

buluthan07@hotmail.com

** Öğretmen-MEB & Yüksek Lisans Öğrencisi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı

Teacher, Republic of Türkiye, Ministry of National Education

ORCID 0009-0001-0780-1244

nursahhoca@gmail.com

Cite as/ Atıf: Bulut, S. & Bilgiç, N. (2024). Çocuk edebiyatı yazarı Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Dört Kardeşiler adlı öykü kitaplarının okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Turkish Studies - Language*, 19(4), 1417-1432. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.78942>

Received/Geliş: 22 October/Ekim 2024

Accepted/Kabul: 25 December/Aralık 2024

Published/Yayın: 30 December/Aralık 2024

Checked by plagiarism software

Structured Abstract: It is known that it is important to acquire the habit of reading at an early age, and in the effort to gain this habit, it is also important to examine the suitability of the books taught to children to their age level. Examining the suitability of these books for the age level of children brings the term readability to the agenda. Readability is a term related to the concept of comprehension. We can understand this relationship from Ateşman (1997)'s interpretation of the text as being easy or difficult to understand by the reader, and Hargis et al.'s (2004) interpretation as words and sentences being easily read and understood by the reader. Chall (1988) stated that the frequent use of words with unknown meanings and their repetition throughout the text makes meaning difficult. All these reveal that readability is related to meaning. Considering child development, it is expected that the understandability of the books read by children who are introduced to books at a young age is appropriate to their age level. According to Baş and Yıldız (2015), preparing books and texts appropriate to children's age levels will improve their language-speech and intelligence skills and create a movement in their imagination. If a text can be understood when read, it can be said that it is a readable text. Güneş (2010) said that the books that will guide the future of children and the children of the future should be prepared by paying attention to readability principles and stated that these principles should be examined based on elements such as grammar, education, sociology and the printing of the book.

The purpose of readability studies is to measure the reading difficulty of a text for a specific group, such as school-age children, foreign language learners, and mentally disabled readers. This goal is achieved by examining the linguistic features of the text. Readability studies in Turkey started with an article written by Ender Ateşman in 1997. As a result of his investigations, Ateşman concluded that Flesch's readability formula is the formula closest to Turkish. In one of the studies, the readability formula adapted by Ateşman to Turkish was used, while in the other, the readability formula adapted to English texts such as 'Fog' and 'Smog' was applied. However, as is known, it has been observed that applying the readability formula adapted for one language to another language gives incorrect results and cannot define readability. In addition to Ateşman's readability formula, Çetinkaya and Uzun also developed a second readability formula in 2010 using average word length and average sentence length data. Another readability study is the readability formula developed by Bezirci and Yılmaz in the same year. Bezirci and Yılmaz developed this formula using data on the total number of sentences, the number of words and syllables, and the number of multisyllabic words.

When it comes to children's literature, one of the favorite names that comes to our mind is Gülten Dayıoğlu. Gülten Dayıoğlu is an author who can delve into the world of the child in her works and deals with the theme of love in her subjects. In his works, every problem encountered is solved with love. The author started writing his works at the age of 15. He strives to give advice to children and young people by providing examples from life. He has more than 50 works, including 9 children's novels.

In this context, the aim of the research is to bring Gülten Dayıoğlu, an important writer for children, to the attention of researchers and to determine to what extent the author appeals to the level of children by measuring the readability of the author's popular works. For this purpose, answers were sought to the following sub-problems:

1. What is the word length of Gülten Dayıoğlu's stories Fadiş and Dört Kardeşiler?
2. What are the sentence lengths of Gülten Dayıoğlu's stories Fadiş and Dört Kardeşiler?
3. What is the readability level of Gülten Dayıoğlu's stories Fadiş and Dört Kardeşiler?

In our study, Gülten Dayıoğlu's works named 'Fadiş' and 'Four Brothers' were examined. 1500 words in these two works were taken as basis, the number of syllables in each word and the total number of sentences in the examined section were calculated. In addition, 500 words from the beginning, 500 from the middle and 500 from the end were examined separately and the number of syllables and sentences were determined. In this determination, the conjunctions 'da, de, ki, ve, ile, or' and the interrogative suffix "mi, mi, mu, mu" were excluded from the research.

Keywords: Reading, Readability, Readability Level, Gülten Dayıoğlu, Readability Formula

Öz: Çocuklarda okuma alışkanlığı, çocukların okudukları kitaptan haz almasını sağlamaya yönelik önemli bir kazanımdır. Bebeklikten itibaren kitapla tanışan çocukların ilerleyen dönemlerde kitap okuma alışkanlığı da artar ve bu durum çocukların zekâ kapasitesinde ve dil-konuşma becerilerinde de olumlu etki yaratır.

Çocukların okudukları kitaplar ise onların yaş düzeyine hitap eden kitaplar olmalıdır. Çocuk kitaplarının, çocukların yaş düzeyine uygunluğunu ölçmeyi hedef alan uygulamalardan birisi ilgili kitapların okunabilirlik düzeylerinin incelenmesidir. Türkiye'de okunabilirlik çalışmaları Ateşman'ın (1997) 1997 yılında yazdığı makalesiyle başlamıştır. Ateşman yaptığı incelemeler sonucunda Flesch'in okunabilirlik formülünün Türkçeye en yakın formül olduğu kanısına varmıştır. Ateşman'dan (1997) sonra Çetinkaya-Uzun (2010) ile Bezirci-Yılmaz'ın (2010) Yeni Okunabilirlik formülleri de okunabilirlik çalışmalarına katkı sağlamıştır.

Bu çalışmada, Türkiye'de üç kuşağı eserleri ile büyüyen çocuk edebiyatının en önemli yazarlarından Gülten Dayıoğlu'nun 'Fadiş' ve 'Dört Kardeşiler' adlı hikâye kitaplarının okunabilirlikleri incelenmiştir. Araştırmacı okunabilirlik incelemesi kapsamında hikâyedeki hece, kelime ve cümle sayılarını tespit etmiştir. Elde edilen verilere nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla ulaşılmıştır. Bu hikâyeler Ateşman'ın okunabilirlik formüllerine dayanarak analiz edilmiştir. Analizler yapılırken Gülten Dayıoğlu'nun 'Fadiş' ve 'Dört Kardeşiler' adlı eserlerinden toplamda 1500 sözcük baz alınmış, her bir sözcüğe düşen hece sayısı ve incelenen kısımda geçen toplam cümle sayısı hesaplanmıştır. Ayrıca baştan 500, ortadan 500 ve sondan 500 kelime kendi içinde ayrıca incelenmiş olup hece ve cümle sayıları tespit edilmiştir. Bu tespitte 'de, da, ki, ve, ile, ya da' bağlaçları ve soru ekleri dâhil edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Okuma, Okunabilirlik, Okunabilirlik Düzeyi, Gülten Dayıoğlu, Okunabilirlik Formülü

Giriş

Çocuklarda okuma alışkanlığı, küçük yaşlarda kazandırılması gereken bir beceridir. Bu beceri çocukların dil konuşma becerilerinde ve zekâ kapasitelerinde olumlu bir etki bırakır. Özen ve Yanıklar (2014), Bloom'un bir araştırmasına işaret etmiş ve erken çocukluk döneminde insanların belli davranış kalıplarının oluştuğunu, kişilik özelliklerinin şekil aldığını, bu durumun oluşmasında resimli çocuk kitaplarının ve dergilerin önemli bir faktör olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Bunun devamında okumadan zevk alan ve okuma alışkanlığı edinen insanların iletişim becerilerinin üst düzeyde olduğu ve başarılı insanlar oldukları belirtilmektedir. Sever (2007), gelişim sürecindeki çocuklara hitap edecek olan kitapların sanatçı hassasiyeti ile hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre bir kitabın niteliği çocukla yazılı ve görsel kültürün kaynaşması açısından faydalı olacaktır. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları çocukların bilişsel, dilsel becerilerini geliştirmekte aynı zamanda yaratıcılıklarını arttırmaktadır. Çocuk edebiyatı, çocukların dili öğrenmesine ve dilsel gelişimlerini en üst düzeyde kullanmasına yardımcı olurken okuma alışkanlığına da katkıda bulunarak okuryazarlığın da kazanılmasında rol oynar. Edebiyatın insana sunduğu faydalar pek çoktur. İnsanın hoşça vakit geçirmesini, ruhsal bunalımdan uzaklaşmasını, yaşama gücünü arttırmasını sağlar. Çocuk edebiyatı da çocukların dünyasına girerek hayatı keşfetmelerini sağlar ve onlara yol gösterir. Yani onlara kılavuzluk eder. Çocukları farklı deneyimlere teşvik eder (Oğuzkan, 2001). Yeni deneyimlerle karşılaşan çocuğun beyninde yeni yapılanmalar oluşur ya da var olan yapılar değişime uğrar (Gönen ve Veziroğlu, 2017). Bu bağlamda çocuk edebiyatı çocuğun beyninde yeni yapılanmalar oluşmasını ya da var olan yapılanmaların değişime uğramasını sağlayacak nitelikte eserler üretmeyi hedef alır. Bütün bunlara dayanarak çocukların dünyasına girmeyi başarmış, çocukların isteyerek hevesle okuduğu eserleri çocuk edebiyatı olarak varsaymak mümkündür. Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine katkıda bulunan, onların hayal dünyasını ele alan, onların zevk ve eğlencelerine hitap eden, çocukları eğitirken aynı zamanda eğlendiren sözlü ve yazılı eserlerin oluşturduğu bir edebiyattır (Yalçın ve Aytas, 2008). Şirin (1994), edebiyatın içinde çocuksuluk olduğunu ve çocuk edebiyatının edebiyat bilimine ait bir parçası olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple çocuk edebiyatının çocukların dünyasına uygun olması, onların geleceğine ışık tutması gerekmektedir. Yine Şirin'e göre (1994), çocuk edebiyatında konular çocukların hassasiyetine uygun bir şekilde işlenmelidir. Bu, merkezi çocuk olan bir edebiyatın gerekliliğidir.

Çocuk edebiyatı denilince aklımıza gelen gözde isimlerden biri Gülten Dayıoğlu'dur. Gülten Dayıoğlu, eserlerinde çocuğun dünyasına inebilen, konularında sevgi temasını işleyen bir

yazarımızdır. Onun eserlerinde yaşanan her sorunla mücadele sevgi ile halledilmektedir. Yazar, eserlerini 15 yaşından itibaren vermeye başlamıştır. Çocuklara ve gençlere verecekleri nasihatleri, hayattan örnekler sunarak verme gayreti içindedir. 9 çocuk romanı olmak üzere, 50'yi geçkin eseri bulunmaktadır (Sinar Çılgın, 2007).

Gülten Dayıoğlu'nun Hayatı

Gülten Dayıoğlu, 1935 senesinde Kütahya'nın Emet ilçesinde doğmuştur. İstanbul Atatürk Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra öğrenimine İstanbul Hukuk Fakültesi ile devam etmiştir. Bir süre Hukuk Fakültesinde okuduktan sonra dışarıdan sınavlara girerek ilkökul öğretmeni olmuştur. 15 yıllık öğretmenlik hayatından istifa ederek, öğretmenlik hayatını yarıda bırakmıştır. Evli ve 2 çocuk annesidir. Hayatının büyük çoğunluğu Anadolu'nun çeşitli yerlerinde geçmiştir. Yazar bir söyleşide anne babasından da bahsetmiştir. Anne ve babasının, yazar 3 yaşında iken ayrıldığını ve okuyucuların bu durumun izlerini 'Fadiş' romanında görebileceklerini söylemektedir. Babasının, Şapka Devrimi'nin etkisinde kalıp şapkacılık yaptığını ve bu işi pek ciddiye aldığını; annesinin ise okuma yazma bilmeyen fakat oldukça zeki bir kadın olduğunu söylemektedir. Annesinin ayrılık süresince kimseyle evlenmediğini ve ona hem annelik hem de babalık yaptığını da gururla söylemektedir (Sanlı, 2007).

Gülten Dayıoğlu'nun yazma becerisini ilkökul 3.sınıfta iken sınıf öğretmeni keşfetmiş ve ona gelecekte iyi bir yazar olmasının temennisinde bulunmuştur. Gülten Dayıoğlu bu şevk ile nasıl yazar olabileceğini sorgulayıp durmuştur. Aklındaki bu sorularla mücadelesini duyan öğretmeni ona yazar olmanın en etkin yolunu göstereceğini söylemiş ve onu Kütahya'daki Vahit Paşa Kütüphanesine götürmüştür. Kütüphanedeki görevliye, yazarın içindeki yazma aşkıdan bahsetmiş ve ona uygun kitaplar vererek okuma alışkanlığının kazandırılması gerektiğini söylemiştir. Görevli bu durumu memnuniyet ile karşılamış, ona istediği zaman ödünç kitaplar da verebileceğini söylemiştir. Bu yaşadığı onun yazarlığı seçmesinin bir adımı olmuştur. Dönüm noktası ise, 1950'li yıllarda İstanbul'a göç etmeleri ile beraber ortaokula geçmesiyle ve orada sınıfına giren müfettişin onun hayatını değiştirmesi ile başlamıştır. Bu müfettiş Reşat Nuri Güntekin'dir. Öğretmeni, Gülten Dayıoğlu'nun yazma yeteneğinden bahsetmiştir Reşat Bey'e. Onun bu yolda ilerlemesi için ne yapması gerektiğini danışmıştır. Reşat Nuri Güntekin ise ona yapılacak en mühim yardımın, kütüphanenin anahtarını vermek olduğunu ve bu şekilde okuyarak dilini ve kültürünün alt yapısını geliştirebileceğini söylemiştir. Gülten Dayıoğlu, 3 yıl boyunca bu kütüphanenin anahtarına sahip olmuş ve pek çok eser okuma şansı elde etmiştir. Yazarlığının temelini bu hoş tesadüflerle oluşturan Gülten Dayıoğlu, sosyal içerikli öyküler yazmaya başlamış ve 'Döl' adlı öyküsü ile Yunus Nadi Ödülü'nü almıştır. Süreç ilerlemiş ve ilk çocuk romanı olan 'Fadiş' eserini kaleme almıştır. O zamanlar çocuk edebiyatından dahi söz edilmezken yazarımız, öğretmenliğinin de katkılarıyla çocukları konu almış ve çocuk edebiyatının olmayışına adeta baş kaldırır şekilde eserlerini vermeye devam etmiştir. Bu sebeple Fadiş romanı da onun yazarlığı ve çocuk edebiyatımız için bir dönüm noktası olmuştur.

Okunabilirlik

Okuma alışkanlığının erken yaşlarda edinilmesinin önemli olduğu bilinmekte ve bu alışkanlığın kazandırılma çabasında çocuklara okutulan kitapların onların yaş düzeyine uygunluğunun incelenmesi de önem arz etmektedir. Bu kitapların çocukların yaş düzeyine uygunluğunun incelenmesi ise okunabilirlik terimini gündeme getirmektedir. Okunabilirlik anlama kavramı ile ilişkili bir terimdir. Bu ilişkisini Ateşman'a (1997) göre metnin okuyucu tarafından kolay ya da zor anlaşılır olması, Hargis vd.'nin (2004) okuyucu tarafından kelimelerin ve cümlelerin rahatça okunup anlaşılması olarak yorumlamalarından anlayabiliriz. Chall (1988), metinde anlamı bilinmeyen kelimelerin sık kullanılmasının ve metin boyunca yinelenmesinin anlamı zorlaştırdığını belirtmiştir. Bütün bunlar okunabilirliğin anlamla ilişkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuk gelişimi düşünüldüğünde henüz küçük yaşlarda kitapla tanışan çocuklar açısından okunan kitapların

anlaşılabilirliğinin yaş seviyelerine uygun olması beklenmektedir. Baş ve Yıldız'a (2015) göre çocukların yaş seviyelerine uygun kitap ve metinler hazırlanması onların dil- konuşma ve zekâ yeteneğini geliştirecek, hayal dünyalarında bir devinim oluşturacaktır. Eğer bir metin okunduğunda anlaşılabiliriyorsa o metin okunabilir bir metindir denebilir (Bağcı & Ünal, 2013). Güneş (2010) çocukların geleceği ve geleceğin çocuklarına yön verecek olan kitapların hazırlanmasında okunabilirlik ilkelerine dikkat edilerek hazırlanması gerektiğini söylemiş ve bu ilkeleri dil bilgisi, eğitim, sosyolojik ve kitabın basımı gibi unsurlara dayanarak incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Okunabilirliğin Tarihsel Gelişimi

Okunabilirliğin tarihsel gelişimine bakıldığında ise geçmişinin eskiye dayandığı görülmektedir (Temur,2003). Metinlerin incelenmesi ilk olarak MÖ. 9.yy' dayanmaktadır. Bu tarihte din adamları kutsal kitaplardaki önemli ve önemsiz kelimeleri ayırtmıştır. Sonradan bu sıklık sayımı yaygınlaşmıştır. 1920'li yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde sosyal anlamdaki gelişmeler ve eğitimdeki süre kısıtlamaları gibi sebeplerle okunabilir metinlerin bulunmaması okunabilir bir metin üretmeyi ihtiyaç haline getirmiştir (Zakaluk & Samuels, 1996). 1920'li yıllarda eğitsel anlamda okuma metinlerinin nesnel şekilde ölçülmesini hedef alan formüllerin uygulanmasına yönelik çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmalarda adını duyduğumuz isimlerden biri Thorndike'dir. Thorndike çalışmalarına İngilizce metinlerin kelime sıklığı ile başlamış olup 1921 yılına geldiğinde 10.000 kelimededen yer alan bir 'Öğretmenin Sözcük Kitabı' adlı kitap yayınlamıştır. 1923 yılına gelindiğinde Lively ve Pressley lise ders kitaplarında yer alan kelimelerin teknik kelimeler olmasından dolayı öğretmenlerin önceliğini bu kelimelerin öğretimine verdiklerini görmüş ve buna zaman harcadıklarını belirtmişlerdir. Bu sebeple ilk okunabilirlik formüllerini ortaya çıkarmışlardır. Thorndike (1921), Vogel ve Washburne (1928) de okunabilirlik formülü geliştirmek için çalışmalar yapmışlardır. Metni yapısal olarak incelemişler, Winnetka adını verdikleri formül ile modern okunabilirlik formüllerinin ilki olma özelliğini taşımışlardır Flesch, Dale/ Chall, Gunning, Farr/Jenkins/Paterson gibi araştırmacılar da okunabilirlik formülleri geliştiren diğer isimlerdir (Ateşman, 1997). Bu araştırmacıların ortak gayesi amaçladıkları şeyi ölçtüğü gerçeğidir (François, 2015).

Türkiye'de okunabilirlik çalışmaları Ender Ateşman'ın 1997 yılında yazdığı makalesiyle başlamıştır. Ateşman yaptığı incelemeler sonucunda Flesch'in okunabilirlik formülünün Türkçeye en yakın formül olduğu kanısına varmıştır. Yapılan çalışmalardan birinde Ateşman'ın Türkçeye uyarladığı okunabilirlik formülü kullanılırken, diğerinde 'Fog' ve 'Smog' gibi İngilizce metinlere göre uyarlanan okunabilirlik formülü uygulanmıştır. Fakat bilindiği üzere bir dil için uyarlanan okunabilirlik formülünün başka bir dilde uygulanmasının yanlış sonuçlar verdiği ve okunabilirliği tanımlayamadığı görülmüştür (Klare, 1984; Dubay, 2004). Ateşman'ın "Türkçede Okunabilirliğin Ölçülmesi" adlı okunabilirlik formülünün oluşturulmasının ardından 2011 yılına kadar Türkiye'de yaklaşık 20 okunabilirlik araştırması yapılmıştır (Kalyoncu & Memiş, 2024: 421). Ateşman'ın çalışmasının ardından 2003 tarihli Sönmez formülü (Sönmez 2003) geliştirilmiştir. Bu çalışmaları, 2010 yılında ortalama kelime uzunluğu ve ortalama cümle uzunluğu verilerini kullanarak hazırlanan Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülü takip etmiştir. Bir diğer okunabilirlik çalışması ise Bezirci ve Yılmaz tarafından yine aynı yıl geliştirilen Bezirci-Yılmaz okunabilirlik formülüdür. Bezirci ve Yılmaz bu formülü, toplam cümle sayısı, kelime ve hece sayısı ile çok heceli kelime sayısı verilerini kullanarak geliştirmişlerdir. Bu formüller içinde Bezirci-Yılmaz (2010) ve Çetinkaya-Uzun (2010) okunabilirlik formülleri sınıf seviyesi verirken diğer iki formülde sınıf seviyesi yoktur. Bu formüllerin ilkökul düzeyini karşılamada sınıf düzeyi açısından dezavantajları olduğu varsayımından hareketle 2024 yılında doktora çalışması şeklinde Şefika Bağcı Dağdeviren tarafından Prof. Dr. Coşkun Küçüktepe danışmanlığında hazırlanan doktora tezinin sonucunda ilkökul Türkçe ders kitapları için Bağcı Dağdeviren-Küçüktepe (2024) okunabilirlik formülü geliştirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Okunabilirlik çalışmalarının amacı, okul çağı çocukları, yabancı dil öğrenenler, zihinsel engelli okuyucular gibi belirli bir grup için bir metnin okuma zorluğunu ölçmektir. Bu hedef, metnin dil özelliklerinin incelenmesiyle elde edilir. Bu bağlamda araştırmanın amacı hem çocuklar için önemli bir yazar olan Gülten Dayıoğlu'nu araştırmacıların dikkatine sunmak hem de yazarın popüler eserlerinin okunabilirliğini ölçerek yazarın çocukların seviyesine ne düzeyde hitap ettiğini tespit etmektir.

Bu amaçla aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Dört Kardeşiler öykülerinin sözcük uzunlukları nedir?
2. Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Dört Kardeşiler öykülerinin cümle uzunlukları nedir?
3. Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Dört Kardeşiler öykülerinin okunabilirlik düzeyleri nedir?

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden betimsel modele dayalı doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Betimsel model, var olan durum değiştirilmeden, duruma müdahale edilmeden, bütün yönleri ile açık ve tam şekilde sunulan araştırma modelidir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Doküman incelemesi ise, araştırılması istenen olay ve olguların, sözlü-yazılı ve dijital araçlar aracılığı ile incelenmesinin hedeflendiği bir yöntemdir (Sönmez ve Alacapınar, 2011; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Materyali

Gülten Dayıoğlu'nun 'Fadiş' ve 'Dört Kardeşiler' adlı eserleri incelenmiştir. Bu iki eserdeki 1500 kelime temel alınmış, her bir kelimeye düşen hece sayısı ve incelenen kısımda geçen toplam cümle sayısı hesaplanmıştır. Ayrıca baştan 500, ortadan 500 ve sondan 500 kelime kendi içinde ayrıca incelenmiş olup hece ve cümle sayıları tespit edilmiştir. Bu tespit 'da, de, ki, ve, ile, ya da' bağlaçları ve soru eki "mı, mi, mu, mü" araştırmanın dışında tutulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada "Fadiş" ve "Dört Kardeşiler" adlı çocuk kitaplarının baştan 500, ortadan 500 ve sondan 500 kelimelik bölümleri incelenmiştir. Böyle bir yöntem belirlenmesinin sebebi baştan 500, ortadan 500 ve sondan 500 kelimenin ortalamasının kitabın genel ortalamasına hemen hemen çok yakın sonuçlar vermesidir. Yapılan incelemelerde kitabın genel ortalaması ile baştan alınan 500, ortadan alınan 500 ve sondan alınan 500 kelimenin ortalamasının birbirini tuttuğu görülmüştür. Bir yöntem olarak bu uygulamanın kullanılabilirliğini göstermek amacıyla bu yöntem ilgili çalışmaya uyarlanmıştır.

Çalışmada Ateşman (1997), Çetinkaya-Uzun (2010) ve Bezirci-Yılmaz (2010) formülleri birlikte kullanılmıştır. Sönmez (2003) formülünün uygulamadaki güçlükleri ve Bağcı Dağdeviren-Küçüktepe (2024) formülünün devam eden patent süreci nedeniyle çalışmamızda bu iki formüle yer verilmemiştir. Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) formüllerin kullanılmasında Türkiye'de en çok kullanılan formülün Ateşman (1997) formülü iken en doğru sonuç veren formülün Çetinkaya-Uzun (2010) okunabilirlik formülü olmasının etkisi fazladır. Öncelikle Ateşman (1997) formülüne göre ilk 500 kelime ve bu kelimeleri oluşturan heceler sayılmıştır. Daha sonra cümle sayımına geçilmiştir. Bu şekilde sözcük uzunluğu ve cümle uzunluğu formülize edilerek hesaplanmıştır. Aynı şekilde elde edilen bulgular Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne uygun bir şekilde incelenmiş ve hesaplanmıştır. Baştan 500, ortadan 500 ve sondan 500 kelimeyi oluşturan; tek heceli, 2 heceli, 3 heceli, 4 heceli, 5 heceli, 6 ve daha fazla heceli kelimeler de hesaplanmıştır. Elde edilen veriler son olarak Bezirci-Yılmaz (2010) 'Yeni okunabilirlik formülüne' göre de incelenmiştir. İlgili araştırmacıların formülleri Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3, Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 1: Ateşman Okunabilirlik Sınıflandırması

	Kelime Uzunluğu (Hece)	Cümle Uzunluğu (Kelime)
En Kolay Metin	2.2	4
En Zor Metin	3	30

Ateşman Okunabilirlik Formülü = $198,825 - 40,175 \times x1 - 2,610 \times x2$

$x1$ = Hece olarak ortalama kelime uzunluğu (Hece Sayısı / Sözcük Sayısı)

$x2$ = Kelime olarak ortalama cümle uzunluğu (Sözcük Sayısı / Cümle Sayısı)

Ateşman bu formüle göre Türkçe için ortalama sözcük uzunluğunun 2,6 hece, ortalama cümle uzunluğunun ise 9-10 sözcük olduğunu belirtmektedir. Türkçe Metinleri okunabilirlik düzeylerini bu formüle göre sınıflandıran Ateşman'ın (1997) sınıflandırması Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Ateşman Okunabilirlik Formülünün Okunabilirlik Düzeyleri

Okunabilirlik Sayısı	Okunabilirlik Düzeyi
90-100	Çok Kolay
70-89	Kolay
50-69	Orta
30-49	Zor
1-29	Çok Zor

Tablo 3: Çetinkaya- Uzun Okunabilirlik Formülü

Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Düzeyi	Eğitim Düzeyi
0-34	Engelli Düzey	10. 11. ve 12. Sınıf
35-50	Eğitsel Okuma	8. ve 9.Sınıf
51+	Bağımsız Okuma	5. 6. ve 7.Sınıf

$OP = 118,823 - 25,987 \times OSU - 0,971 \times OTU$

OP = Okunabilirlik puanı

OTU = Ortalama cümle uzunluğu

OSU = Ortalama sözcük uzunluğu

Tablo 4: Bezirci- Yılmaz Okunabilirlik Formülü

Bezirci -Yılmaz Okunabilirlik Düzeyi	Sınıf Seviyesi
1-8	İlköğretim
9-12	Lise
13-16	Lisans
16+	Akademik

YOD : Yeni okunabilirlik değeri

OXS : Bir cümledeki ortalama kelime sayısı

H3 : Bir cümledeki ortalama üç heceli kelime sayısı

H4 : Bir cümledeki ortalama dört heceli kelime sayısı

H5 : Bir cümledeki ortalama beş heceli kelime sayısı

H6 : Bir cümledeki ortalama altı heceli kelime sayısı

$$YOD = \sqrt{(OKS \times ((H3 \times 0,84) + (H4 \times 1,5) + (H5 \times 3,5) + (H6 \times 26,25)))}$$

Etik Kurul Onay Bilgileri

Bu araştırmanın verileri doküman incelemesine dayalı olarak toplandığı için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Bulgular

Fadiş ve Dört Kardeşiler metinleri; Ateşman, Çetinkaya-Uzun ve Bezirci-Yılmaz formüllerine göre incelenmiş olup baştan 500, ortadan 500, sondan 500 kelime kendi içinde ayrı ayrı formülize edilmiştir. Ardından bu 1500 kelimenin ortalaması alınmış ve üç formülün sonucunun birbirine benzeşiklik durumuna bakılmıştır.

Tablo 4: ‘Fadiş’ Kitabının Ateşman Formülüne Göre İncelenmesi

	OSU	OCU	Ateşman OP	OD
Baştan 500 kelime	2,93	6,94	63,00	Orta Güçlük
Ortadan 500 kelime	2,56	5,37	82,00	Kolay
Sondan 500 kelime	2,84	5,81	69,6	Orta Güçlük
Tümünün Ort.	2,77	5,97	71,6	Kolay

Baştan 500 kelimedede 72 cümle, 1465 hece;

Ortadan 500 kelimedede 93 cümle, 1283 hece;

Sondan 500 kelimedede 86 cümle, 1420 hece hesaplanmıştır.

Fadiş kitabı Ateşman (1997) formülüne göre ayrı ayrı incelendiğinde (ilk 500, ortadan 500 ve sondan 500 kelimelik) 63,00 82,00 ve 69,6 okunabilirlik puanları ile orta güçlük, kolay ve yine orta güçlük seviyelerinde yer alırken; metin toplu olarak incelendiğinde (1500 kelimelik) elde edilen 71,6 okunabilirlik puanı ile metnin kolay seviyede yer aldığı görülür. Metnin sözcük uzunlukları genel ortalamaya yakın iken cümle uzunluklarının az bir fark ile farklılaştığı sonucuna varılır. Genel anlamda denilebilir ki çalışmamızda kullandığımız yöntemde ayrı ayrı değerlendirmeler ile toplu olarak değerlendirme birbiri ile doğru orantılıdır.

Tablo 5: ‘Fadiş’ Kitabının Çetinkaya-Uzun Formülüne Göre İncelenmesi

	OSU	OCU	Çetinkaya-Uzun OP	ED (Eğitim Düzeyi)	OD
Baştan 500 kelime	2,93	6,94	35,9	8. ve 9.sınıf	Eğitsel Okuma
Ortadan 500 kelime	2,56	5,37	47,1	8. ve 9.sınıf	Eğitsel Okuma
Sondan 500 kelime	2,84	5,81	39,3	8. ve 9.sınıf	Eğitsel Okuma
Tümünün Ort.	2,77	5,97	41,00	8. ve 9.sınıf	Eğitsel Okuma

Fadiş kitabı, Çetinkaya-Uzun formülüne göre ayrı ayrı incelendiğinde (ilk 500, ortadan 500 ve sondan 500 kelimelik) 35,9, 47,1 ve 39,3 okunabilirlik puanları ile 8. ve 9. sınıf seviyelerinde ‘eğitsel okuma düzeyi’nde yer alırken; toplu olarak incelendiğinde (1500 kelimelik) elde edilen 41,6 okunabilirlik puanı ile tekrar 8. ve 9.sınıf seviyesinde ‘eğitsel okuma düzeyi’nde yer almıştır Bu durum çalışmamızda kullandığımız yöntemde ayrı ayrı değerlendirmelerin ve toplu olarak değerlendirmenin örtüştüğünü göstermektedir.

Tablo 6: 'Fadiş' Kitabının Bezirci-Yılmaz formülüne Göre İncelenmesi (500 Kelimede Hecelere Göre Sözcük Sayısı ve Ortalama)

	1 heceli	2 heceli	3 heceli	4 heceli	5 heceli	6 heceli	Ort.	OD
Baştan 500 kelime	61	124	163	108	34	10	$\sqrt{63,8=7,98}$	İlköğretim
Ortadan 500 kelime	46	173	158	82	30	11	$\sqrt{36,1=6}$	İlköğretim
Sondan 500 kelime	58	210	151	64	15	2	$\sqrt{21,4=4,62}$	İlköğretim
Baştan 500 kelime ort.	0,84	1,72	2,26	1,5	0,47	0,13		
Ortadan 500 kelime ort.	0,49	1,86	1,69	0,88	0,32	0,11		
Sondan 500 kelime ort.	0,67	2,44	1,75	0,74	0,17	0,02		

Tablo 7: 'Fadiş' Kitabının Bezirci-Yılmaz Formülüne Göre İncelenmesi (1500 Kelimede Hecelere Göre Sözcük Sayısı ve Ortalama)

	Sözcük Sayısı	Sözcük Ortalama
H3	472 sözcük	1,88
H4	254 sözcük	1,01
H5	79 sözcük	0,31
H6+	23 sözcük	0,09
OKS	1500 sözcük	0,16
YOD		$\sqrt{38,98=6,24}$

'Fadiş' kitabı, Bezirci-Yılmaz Yeni Okunabilirlik değerine göre ayrı ayrı (ilk 500, ortadan 500 ve sondan 500 kelimelik) incelendiğinde elde edilen değerler, 7.98, 6 ve 4.62 ile ilköğretim seviyesini işaret ederken; toplu halde bakıldığında (1500 kelimelik) 6,24 ile sonuç yine ilköğretim seviyesini işaret etmiştir. Bu durum çalışmamızda kullandığımız yöntemde ayrı ayrı değerlendirmelerin ve toplu olarak değerlendirmenin örtüşüğünü göstermektedir.

Tablo 8: 'Dört Kardeşiler' Kitabının Ateşman Formülüne Göre İncelenmesi

	OSU	OCU	Ateşman OP	OD
Baştan 500 kelime	2,76	6,49	71	Kolay
Ortadan 500 kelime	2,59	7,24	76	Kolay
Sondan 500 kelime	2,74	5,68	74	Kolay
Tümünün Ort.	2,70	6,41	73,7	Kolay

Baştan 500 kelimede 77 cümle, 1381 hece hesaplanmıştır.

Ortadan 500 kelimede 69 cümle, 1297 hece hesaplanmıştır.

Sondan 500 kelimede 88 cümle, 1374 hece hesaplanmıştır.

Dört Kardeşiler adlı kitabımız Ateşman formülüne göre ayrı ayrı incelendiğinde (500 kelimelik) 71, 76 ve 74 okunabilirlik puanları ile kolay seviyede yer alırken; toplu olarak incelendiğinde (1500 kelimelik) elde edilen 73,7 okunabilirlik puanı ile tekrar kolay seviyede yer almıştır. Bu durum çalışmamızda kullandığımız yöntemde ayrı ayrı değerlendirmelerin ve toplu olarak değerlendirmenin örtüşüğünü göstermektedir.

Tablo 9: ‘Dört Kardeşiler’ Kitabının Çetinkaya-Uzun Formülüne Göre İncelenmesi

	OSU	OCU	Çetinkaya-Uzun OP	ED (Eğitim Düzeyi)	OD
Baştan 500 kelime	2,76	6,49	40	8. ve 9.sınıf	Eğitsel Okuma
Ortadan 500 kelime	2,59	7,24	44,4	8. ve 9.sınıf	Eğitsel Okuma
Sondan 500 kelime	2,74	5,68	42,1	8. ve 9.sınıf	Eğitsel Okuma
Tümünün Ort.	2,70	6,41	42,5	8. ve 9.sınıf	Eğitsel Okuma

Dört Kardeşiler kitabı, Çetinkaya-Uzun formülüne göre ayrı ayrı incelendiğinde (ilk 500, ortadan 500 ve sondan 500 kelimelik) metnin 8. ve 9. sınıf seviyesinde ‘eğitsel okuma düzeyi’nde yer alırken; toplu olarak incelendiğinde (1500 kelimelik) elde edilen okunabilirlik puanı ile tekrar 8. ve 9.sınıf seviyesinde ‘eğitsel okuma düzeyi’nde yer aldığı aşikârdır. Bu durum çalışmamızda kullandığımız yöntemde ayrı ayrı değerlendirmelerin ve toplu olarak değerlendirmenin örtüşüğünü göstermektedir.

Tablo 10: ‘Dört Kardeşiler’ Kitabının Bezirci-Yılmaz Formülüne Göre İncelenmesi (500 Kelimede Hecelere Göre Sözcük Sayısı ve Ortalama)

	1 heceli	2 heceli	3 heceli	4 heceli	5 heceli	6 heceli	Ort.	OD
Baştan 500 kelime	59	170	151	84	25	11	$\sqrt{22,7}=4,76$	İlköğretim
Ortadan 500 kelime	50	166	166	79	31	8	$\sqrt{28,1}=5,30$	İlköğretim
Sondan 500 kelime	60	172	154	75	30	9	$\sqrt{17,26}=4,15$	İlköğretim
Baştan 500 kelime ort.	0,76	2,20	1,96	1,09	0,32	0,14		
Ortadan 500 kelime ort.	0,72	2,40	2,40	1,14	0,44	0,11		
Sondan 500 kelime ort.	0,68	1,95	1,75	0,85	0,34	0,10		

Tablo 11: ‘Dört Kardeşiler’ Kitabının Bezirci-Yılmaz Formülüne Göre İncelenmesi (1500 Kelimede Hecelere Göre Sözcük Sayısı ve Ortalama)

	Sözcük Sayısı	Sözcük Ortalama
H3	471 sözcük	2,01
H4	238 sözcük	1,01
H5	86 sözcük	0,36
H6+	28 sözcük	0,11
OKS	1500 sözcük	0,15
YOD		$\sqrt{22,3}=4,72$ (ilköğretim)

‘Dört Kardeşiler’ kitabı, Bezirci-Yılmaz Yeni Okunabilirlik değerine göre ayrı ayrı (ilk 500, ortadan 500 ve sondan 500 kelimelik) incelendiğinde elde edilen değerler ilköğretim seviyesini işaret ederken; toplu halde bakıldığında (1500 kelimelik) sonuç yine ilköğretim seviyesini işaret eder. Bu durum çalışmamızda kullandığımız yöntemde ayrı ayrı değerlendirmelerin ve toplu olarak değerlendirmenin örtüşüğünü göstermektedir.

Bulgular neticesinde diyebiliriz ki Fadiş ve Dört Kardeşiler adlı kitaplar; Ateşman (1997), Çetinkaya-Uzun (2010), Bezirci-Yılmaz (2010) formüllerine göre baştan 500, ortadan 500, sondan 500 kelime esas alınarak incelenmiştir. Daha sonra baştan, ortadan ve sondan alınan kelimelerin genel toplamına bakılmış olup 1500 kelime üzerinde bulgulara ulaşılmıştır. Fadiş kitabı, Ateşman (1997) formülüne göre incelendiğinde 71,6 okunabilirlik puanı ile kolay seviyede çıkmış olup; Çetinkaya-Uzun (2010)’a göre 41 okunabilirlik puanı ile 8. ve 9. sınıf düzeyi, Bezirci-Yılmaz (2010)’a göre 6,24 yeni okunabilirlik değeri ile ilköğretim düzeyinde çıkmıştır. Dört Kardeşiler kitabı, Ateşman (1997) formülüne göre incelendiğinde ise 73,7 puan ile kolay seviyede yer alırken;

Çetinkaya-Uzun (2010)'a göre 42,5 ile 8. ve 9.sınıf düzeyi, Bezirci-Yılmaz (2010)'a göre 4,72 yeni okunabilirlik değeri ile ilköğretim düzeyinde çıkmıştır. Her iki kitabın Çetinkaya-Uzun (2010) ve Bezirci-Yılmaz (2010) formüllerine göre okunabilirlik puanlarının farklılaştığı ve farklı seviyelere hitap ettiği görülür. Bu çalışmada ilgili öykülerin okunabilirliği ile niceliksel ölçümlere ulaşılmış olup genel anlamda okuması kolay ve anlaşılır bir kitap oldukları sonucuna varılmıştır. Yine bu çalışmada Fadiş ve Dört Kardeşiler adlı kitapların hitap ettiği yaş seviyesine göre (10+ yaş) okunabilirlik sonuçlarının örtüştüğü, formül incelemelerinden yola çıkılarak seviyelerinin yaklaşık sonuçlar verdiğini anlıyoruz.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ortalama sözcük uzunluklarına bakıldığında Fadiş öyküsünün Ateşman (1997) ve Bezirci-Yılmaz (2010) formüllerine göre hece uzunluğunun 2.77, cümle uzunluğunun ise 5,97; Dört Kardeşiler öyküsünün ise Ateşman (1997) ve Bezirci-Yılmaz (2010) formüllerine göre sözcük uzunluğu olarak 2.70 değerine cümle uzunluğunun ise 6.47 değerine sahip olduğunu görülür. Ateşman (1997), Türkçe için ortalama sözcük uzunluğunun 2,6 hece, cümle uzunluğunun ise 9-10 sözcük, Bezirci-Yılmaz (2010) ise sözcük uzunluğunun 10-11 sözcük olduğu tespitine ulaşmışlardır. Ceran (2015) çalışmasında iki araştırma arasındaki bu benzer sonuçtan yola çıkarak Türkçenin ortalama cümle uzunluğu 10 sözcük olarak kabul edilebilirken 2,60 hece sayısı Türkçenin karakteristik yapısı kabul edilebilir der. Bütün bu bilgiler ışığında Fadiş ve Dört Kardeşiler adlı kitapların sözcük uzunluğu 2.6 hece değerinin az bir farkla üstünde çıkmıştır. Gerek sözcük uzunluğunun Ateşman (1997) formülünün az bir değerle üzerinde çıkması gerekse cümle uzunluklarının 10 sözcüğün altında olması hikâyelerin okunabilirlik seviyelerinin kolay seviyede oluşunu desteklemektedir.

Bezirci-Yılmaz (2010) formülü sonuçlarına göre Fadiş 6,24 sözcük, Dört Kardeşiler ise 4,72 sözcüklük okunabilirlik değerleri ile ilköğretim seviyesine hitap etmektedirler. Buna göre Fadiş ve Dört Kardeşiler hikâye kitaplarının hitap ettiği yaş grubu ile kitaplara uyguladığımız Bezirci-Yılmaz (2010) formülü sonucunda elde ettiğimiz veriler doğru orantılıdır. Bezirci-Yılmaz (2010) formülü ile daha hassas bir ölçüme ulaşılmıştır. Hecelerin tek tek kendi aralarında ölçümü hassas bir ölçüm olmasına zemin hazırlamıştır.

Fadiş ve Dört Kardeşiler adlı kitaplar incelenen üç formüle göre aynı seviyelerde ve benzer sözcük-cümle uzunluklarına sahiptir. Hikâyelerde yer alan tek sözcüklük cümleler metnin kolay seviyede çıkmasında etken olmuştur. Ayrıca her iki kitabın yazı puntosuna, cümlelerin anlaşılabilirliğine ve uzun cümlelere pek yer verilmemesine bakıldığında öykülerin 10+ yaş kategorisi için hazırlandığı tespiti yapılabilir. Temur (2003)'un çalışmasında da yer verdiği gibi okunabilirlik sadece niceliksel kalmamalı niteliksel olarak da anlam kazanmalıdır. Budan (2005) ve Zorbaz (2007) da çalışmasında niteliksel verilerin eksik kaldığını bu sebeple okunabilirlik formülüne dayalı bir incelemenin yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Okur ve Arı (2013)'nın okunabilirlik açısından 8.sınıf düzeyi Türkçe ders kitabını incelediği araştırmasında metinlerin Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre eğitsel okuma düzeyinde yer aldığı görülmüştür. Fadiş ve Dört Kardeşiler adlı kitaplar da hitap ettikleri yaş grubu ile (10+ yaş) eğitsel okuma düzeyinde görülmüştür. Yani bu iki çalışma benzeşik sonuçlar doğurmaktadır.

Stephan Krashen i+1 teoremine göre dil ediniminde anlaşılabilir girdilerde bireyin bir üst seviyede çıktılara ulaşabileceği tezini ortaya koyar. Buradan hareketle Temizyürek'in (2010) de aktardığı gibi öğrencilerin okumaları gereken kitapların kendi düzeylerinin biraz üzerinde olması gerektiği ancak büyük farkların olmasının da anlamayı güçleştireceği de düşünülerek cümle uzunluğu yönüyle 8-9 sözcüğe kadar olan kitapların ilköğretim birinci kademe için tavsiye edilebileceği söylenebilir. Karaca (2023) yapmış olduğu çalışmada 1-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında öyküleyici metinlerin sözcük uzunluklarının 1. sınıflarda 5,20 sözcük ve 2,64 hece, 2. sınıflarda 5,91 sözcük ve 2,64 hece, 3. sınıflarda 7,40 sözcük ve 2,55 hece, 4. sınıflarda 7,45 sözcük

ve 2,64 hece, 5. sınıflarda 7,64 sözcük ve 2,62 hece, 6. sınıflarda 7,49 sözcük ve 2,68 hece, 7. sınıflarda 8,83 sözcük ve 2,61 hece, 8. sınıflarda da 7,21 sözcük ve 2,63 hece olduğunu tespit etmiştir. Burada görüldüğü üzere ilkökul birinci ve ikinci kademe ders kitaplarındaki metinler 9 sözcüğün altındadır ama Ateşman'ın (1997) da belirttiği gibi sınıf seviyelerinde kademeli şekilde sözcük sayısı artmaktadır. Ama hece sayısı noktasında sınıf seviyelerine göre bir artış söz konusu değildir. Bu sebeple sınıf seviyelerine yönelik ideal bir hece sayısı değerlendirmesi yapmak MEB kitapları açısından gerçekçi değildir. Sözcük sayısı tespitine yönelik yapılan çalışmalardan bir diğeri olan Tosunoğlu ve Özlük'ün (2011) ilköğretim 1. sınıf düzeyi Türkçe ders kitabı üzerine yaptığı çalışmada kitaptaki cümle uzunluğunun 4,34 ile 5,55 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Divrik ve Ceran'ın (2022) Mustafa Orakçı'nın *Ünlülerle Bir Gün* serisinin okunabilirliğine baktıkları çalışmalarında cümle başına 5,62 sözcük ortalamasıyla serinin 2. 3. ve 4. sınıflar için uygunluğunu dile getirmişlerdir. Temur'un (2002) ilköğretim 5. sınıf düzeyinde yaptığı çalışmaya göre uygun olan cümle uzunluğu 7 sözcükken Zorbaz'ın (2007) çalışmasına göre 5. sınıfta yaklaşık 6 sözcük olan ortalama cümle uzunluğu 6. sınıfa geçildiğinde yaklaşık 9 sözcüğe çıkmaktadır. Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu'nun (2007) 6. sınıf düzeyindeki metinler üzerine yaptığı çalışmada metinlerin cümle uzunlukları 10,25 sözcük çıkmıştır. Yine Temizkan (2003), ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin bir cümlede ortalama 7,31 sözcük kullandığını ortaya koymuştur. Ayrıca ders kitaplarındaki masalların cümle uzunluğu 6. sınıflarda 8,93 sözcükten ibarettir.

Ceran (2015) a göre öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan kitapların okumayı sevdirmede büyük bir faktör olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, okunabilirlik formüllerinden faydalanarak hazırlanan kitapların oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ama görülen o ki MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarında okunabilirlik konusu es geçilmektedir. Özellikle ilkökul öğrencilerini merkeze alan bir okunabilirlik formülü olmaması, formüllerin arasında tutarsızlık olması da başka bir problemidir. Şefika Bağcı Dağdeviren (2024), Doç. Dr. Coşkun Küçüktepe danışmanlığında "İlkokul Öğrencileri İçin Düzeyleştirilmiş Metin ve Okunabilirlik Formülü Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma" başlıklı bir doktora tezi hazırlamıştır. Bu çalışmanın da uygulamadaki en önemli sorunu maksimum 275 sözcüklük kısa metinlere uygulandığı zaman hassas sonuç vermesidir. Bu sebeple bu formül ilkökul öğrencilerini merkeze alan bu öykü kitaplarına uygulanmamıştır.

Fadiş ve Dört Kardeştiler adlı hikâyeler anlaşılabilirlik açısından bakıldığı zaman biçimsel özellikleri ile hitap ettikleri yaş grubuna uygundur. 10+ yaş üzeri bir yaş seviyesinde metinler için 12 punto idealdir. Özdemir ve Arslan'ın (2023) çalışmasında Fadiş kitabı incelenmiş olup punto uygunluğu tespit edilmiştir. Yine Özdemir ve Arslan'ın (2023) çalışmasındaki tespitine göre Fadiş'te yabancı sözcüklere yer verilmediği, anlatımın da anlaşılır ve sade olduğu kanısına varılmıştır. Dört Kardeştiler hikâyesinde de bu unsurlara dikkat edilmiştir. Bu çalışma ortaya sunduğu çıkarımlarla yol gösterici olmuştur. Topçu (2009), Fadiş hikâyesinin söz varlığını incelediği çalışmasında yazarın anlaşılır ve sade bir dil tercih ettiğini, kısa cümleler kurduğunu söylemiştir. Topçu'nun (2009) ulaştığı sonuç bizim çalışmamızdaki okunabilirlik düzeyinin kolay çıkması ile doğru orantılıdır.

Öneriler

1. Çocukların kitaplardan zevk alması ve okuduğunu anlaması açısından elbette okunabilirlik formülleri önemli bir yer tutar. Fakat okunabilirlik formülleri niceliksel anlamda bizlere yardımcı olur. Niceliksel tanımlamaların yanında niteliksel özelliklere de yer verilmesi okuma ve anlamada yardımcı olacak, çocukların ilgisini kitaba toplayacaktır.
2. Okunabilirlikte sözcük ve cümle uzunları hesaplanarak bir yoruma ulaşılmıştır. Fakat bunun yanı sıra bilinmeyen kelimelerin, somut-soyut kelimelerin, kullanılan yerel köklü kelimelerin, yabancı kökenli kelimelerin vb. ayrıştırılması ve formüllere dâhil edilmesi okunabilirlik açısından daha anlamlı sonuçlar ortaya koyar.

3. MEB İlkokul ve Ortaokul Türkçe ders kitapları incelendiği zaman okunabilirlik noktasında ders kitaplarının herhangi bir kriteri dikkate almadığı görülür. Özellikle hece sayısı noktasında hangi sınıf seviyesinde hangi sayıda hecenin olması gerektiği, ideal cümle uzunluğunun ne olduğu, okunabilirlik puanının ne seviyede olması gerektiği gibi konularda bir netlik ve gözle görülen bir uygulama yoktur. İlkokul düzeyi için uyarlanan okunabilirlik formülü de kısa metinler için daha uygundur. Tüm bunlar ortaya konduğu zaman net olarak söylenebilir ki ilkokul düzeyi yardımcı okuma setlerinde yer alan uzun öyküleyici metinler için uygun bir okunabilirlik formülüne ihtiyaç vardır.
4. İlkokul seviyesi düşünüldüğü zaman okunabilirlik kriterleri açısından taslak ders kitabı oluşturacak yazarların ilkokul 1. sınıf seviyesinde 3,00-3,50 sözcük ve 2,20-2,40 hece, 2. sınıf seviyesinde 3,60-4,20 sözcük ve 2,40-2,60 hece, 3. sınıf seviyesinde 4,20-5,95 sözcük ve 2,60-2,70 hece ve 4. sınıflarda 5,95-7,50 sözcük ve 2,70-2,80 hece ortalamasını dikkate alarak öyküleyici metin oluşturmaları okunabilirlik açısından öğrencilerin hızlı ve anlamlı okumalarına katkı sağlayacaktır. Buradan hareketle hem Fadiş hem de Dört Kardeşiler öykü kitapları 4. sınıf seviyesinde okutulması gereken destek kitapları olarak öne çıkar.
5. Okunabilirlik açısından hem yazarların hem de öğretmenlerin metinlerde hece sayısından ziyade dikkate almaları gereken en önemli kıstas cümledeki sözcük sayısı ve zor sözcük olarak değerlendirilecek çekim eksiz uzun heceli sözcüklerin adetsel çokluğudur. Çekim ekiyle birlikte uzun heceli olarak değerlendirilen sözcüklerin aslında anlamsal boyutu aldığı yapım ekleriyle ölçülebilir. Bu bağlamda zor sözcük sayısı çekim ekleriyle birlikte uzun heceli olmasından çok kök halindeki uzun hecelilikle daha yakından ilgilidir.
6. Bu çalışma sadece okunabilirlik formüllerine dayalı bir çalışmadır. Anlaşılabilirlik açısından bakıldığında kitapların biçim özelliklerine, olayların oluş sırasına ve konumlandırılmasına vb. etmenlere dikkat edilir. Okunabilirlik, anlaşılabilirlik ile birlikte faaliyet gösterirse daha yoruma açık ve kapsamlı bir çalışma ortaya çıkacaktır.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

1. Yazar/First author %50
2. Yazar/Second author %50

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).

Kaynakça

- Altınkaynak, Ş. Ö. & Yanıklar, C. (2014). Anne ve babaların okul öncesi eğitimden çocuklarının gelişimine yönelik beklentileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(30), 56-72. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mauefd/issue/19403/206220>
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 0(58), 71-74.
- Bağcı Dağdeviren, Ş. (2024). *İlkokul öğrencileri için düzeyleştirilmiş metin ve okunabilirlik formülü geliştirilmesi üzerine bir araştırma*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bağcı Dağdeviren, Ş. & Küçüktepe, C. (2022). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki serbest okuma metinlerinin okunabilirlik düzeylerinin farklı yaklaşımlara göre hesaplanması ve sonuçların karşılaştırılması. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 17-34.
- Bağcı, H. & Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 12-28. <https://doi.org/10.16916/aded.15997>
- Baş, B. & Yıldız, F. İ. (2015). 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 52-61. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17396/181918>
- Bezirci, B. & Yılmaz, A. E. (2010). Metinlerin okunabilirliğinin ölçülmesi üzerine bir yazılım kütüphanesi ve Türkçe için yeni bir okunabilirlik ölçütü. *DEÜ Mühendislik Fakültesi Fen Bilimleri Dergisi*, 12(3), 49-62. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/589339>
- Ceran, D. (2015). Yüz temel eser listesi Türk edebiyatı kategorisinde yer alan kitapların okunabilirlik düzeyleri ile yedinci sınıf öğrencilerinin kitaplar hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 3(14), 23-51. <https://doi.org/10.12973/dee.11.275>
- Çeçen, M. & Aydemir, F. (2011). Okul öncesi hikâye kitaplarının okunabilirlik açısından incelenmesi *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 185-194. <https://dergipark.org.tr/en/pub/mkusbed/issue/19554/208310>
- Çetinkaya, G. (2010). *Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. & Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 206-219. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/69981>
- Divrik, D. & Ceran, D. (2022). Mustafa Orakçı'nın "Ünlülerle Bir Gün" serisinin okunabilirlik düzeyi açısından incelenmesi. *Asya Studies*, 6(19), 33-42. <https://doi.org/10.31455/asya.1018747>
- DuBay, W. H. (2004). *The principles of readability*. Online Submission.
- François, T. (2015). When readability meets computational linguistics: a new paradigm in readability. *Revue française de linguistique appliquée*, 20(2), 79-97.
- Güneş, F. (2000). Çocuk kitaplarının okunabilirlik ölçütleri açısından incelenmesi. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu 20-21 Ocak 2000 Ankara*, Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları.

- Hargis, G., Carey, M., Hernandez, A. K., Hughes, P., Longo, D., Rouiller, S. & Wilde, E. (2004). *Developing quality technical information: A handbook for writers and editors*. Pearson Education.
- Karaca, M. F. (2023). İlkokul ve Türkçe ders ortaokul kitaplarındaki metinlerin okunabilirliklerinin incelenmesi. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 3203-3236. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1249925>
- Karagül, S. (2018). Çocuk edebiyatı ve bibliyoterapi. *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 43-55. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cm/issue/57212/807886>
- Lively, B. A. & Pressey, S. L. (1923). A method for measuring the vocabulary burden of textbooks. *Educational Administration and Supervision*, 9(7), 389-398.
- Özçetin, K. & Karakuş, N. (2020). 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 175-190. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1124489>
- Özdemir, M. & Arslan, Ö. M. (2023). Gülten Dayıoğlu'nun "Fadiş" romanının çocuk edebiyatı ilkeleri açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 0(37), 147-176. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1406046>
- Sanlı, S. (2007). *Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş ve Dört Kardeşiler adlı öykü kitaplarının tümce anlambilim açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sever, S. (1997). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Anı Yayıncılık.
- Sınar Çılgın, A. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Morpa Kültür Yayınları.
- Sönmez, V. (2003). Metinlerin eğitselliğini saptamada matematiksel bir yaklaşım (Sönmez Modeli). *Eğitim Araştırmaları*, 0(10), 24-39.
- Şengül, M. B. (2018). Çocuk edebiyatı bağlamında Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş romanı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 35(1), 72-84. <https://doi.org/10.32600/huefd.438503>
- Şirin, M. R. (1994). *99 soruda çocuk edebiyatı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Temizkan, M. (2003). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yazılı anlatımlarının dil gelişimi bakımından incelenmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 0(13), 219-232. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16954/177010>
- Temur, T. (2002). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler ile öğrenci kompozisyonlarının okunabilirlik düzeyleri açısından karşılaştırılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Temur, T. (2003). Okunabilirlik (readability) kavramı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 0(13), 169-180. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/156766>
- Topçu, S. (2009). *Gülten Dayıoğlu'nun 'Fadiş' romanında sözcük gruplarının tespiti ve Türkçe öğretimi bakımından değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tosunoğlu, M. & Özlük, Y. Ö. (2011). Okunabilirlik ve ilköğretim 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki düz yazı metinlerinin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim*, 0(189), 219-229. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/442630>

- Tozlu, M. (2010). *Gülten Dayıoğlunun eserlerinde temalar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vogel, M. & C. Washburne. (1928). An objective method of determining grade placement of children's reading material. *Elementary School Journal*, 0(28), 373-381.
- Yıldız, A. K. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığı kazanmasında rol model olarak aile. *Mavi Atlas*, 0(7), 95-112. <https://doi.org/10.18795/ma.94919>
- Zakaluk, B. L. & Samuels, S. J. (1988). *Readability: Its Past, Present, and Future*. International Reading Association.
- Zakaluk, B. L. & Samuels, S. J. (1996). Issues related to text comprehensibility: The future of readability. *Revue québécoise de linguistique*, 25(1), 41-59. <https://doi.org/10.7202/603126ar>
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eđitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 87-101. <http://eku.comu.edu.tr/index/3/1/kzorbaz.pdf>
- Kalyoncu, M. R. ve Memiş, M. (2024). Türkçe için oluşturulmuş okunabilirlik formüllerinin karşılaştırılması ve tutarlılık sorgusu. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 12(2), 417-436.
- Okur, A. , Arı, G. (2013). 6,7,8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliği. *İlköğretim Online*, 12(1), 202- 226. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8586/106680>
- Arslan, K. & Bay, Y. (2022). İlkokul 1-4. sınıflar Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik düzeyleri. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 7(2), 488-504. <https://doi.org/10.54979/turkegitimdergisi.1176597>